27/04/2020

“Χωρίς αρετή και θρησκεία δεν σκηματίζεται κοινωνία…”

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Σαν σήμερα 27 Απριλίου 1864, φεύγει από την ζωή ο μεγάλος αγωνιστής της Επανάστασης Γιάννης Μακρυγιάννης, σε ηλικία 67 ετών.

Αν οι ιστορικές μνήμες στεφανώσουν με την αθανασία πέντε-δέκα νεοέλληνες, ανάμεσά τους ασφαλώς θα συγκαταλέγεται κι ο στρατηγός Μακρυγιάννης (1797 – 1867). Πρόκειται για μια απ’ τις αγνότερες και ηρωικότερες μορφές του ελληνικού θαύματος του 1821. Μια ακέραιη, ανιδιοτελής, πολύπλευρη προσωπικότητα, πέρα ως πέρα ελληνική και ορθόδοξη, θετικά αξιολογημένη από κορυφαίους νεοέλληνες ιστορικούς και λογοτέχνες. Ένας απ’ αυτούς, ο αλησμόνητος Γ. Θεοτοκάς, με δυνατές πινελιές, με επιτυχία και πληρότητα μας δίνει τον χαρακτηρισμό του Μακρυγιάννη: «… Είναι ο ελεύθερος πολίτης μιας πατρίδας, που την ονειρεύεται δίκαιη και ευνομούμενη, ελεύθερος και συνάμα κοινωνικός, με συνείδηση των δικαιωμάτων του και των δικαιωμάτων του λαού του… Μαζί μ’ όλα αυτά καλλιτέχνης από γεννησιμού του… ένας γεννημένος αρχηγός, ένας από τους πρώτους ανθρώπους του έθνους του, από τους εμψυχωτές και οδηγητές της Επανάστασης, από τους ιδρυτές του νεοελληνικού Κράτους. Είναι πολεμικός αρχηγός σημαντικός και πολιτικός υπολογίσιμος… ένα μυαλό από τη φύση του ανήσυχο, ζωηρό και οξύ, που δουλεύτηκε γερά από μια εξαιρετική πείρα ζωής και από μια πολύχρονη επαφή με ανθρώπους σοφούς και σπουδαίους, με τους οποίους ο

Στρατηγός συζητούσε σαν ίσος προς ίσους».

Η μεγάλη αυτή και πολυεδρική μορφή παρουσιάζεται ανάγλυφη μέσα από το έργο που μας άφησε, τα περίφημα Απομνημονεύματά του, όπου αφηγείται τις άμεσες εμπειρίες του από τα πολεμικά γεγονότα της επαναστάσεως του 1821 και από την πολιτική ιστορία των μετέπειτα χρόνων.

Το έργο αυτό πέρα από την ιστορική και ποικίλη αξία του έχει χαρακτηρισθή και σαν αληθινό μνημείο της πεζογραφίας μας: «Ο Μακρυγιάννης είναι ο πιο σημαντικός πεζογράφος της νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας, αν όχι ο πιο μεγάλος, γιατί έχουμε τον Παπαδιαμάντη» (Γ. Σεφέρης).
Η δωρική του λιτότητα και το απαράμιλλο ύφος του συναρπάζουν. Ο λόγος του, ζωντανός και πυκνός, ζωγραφίζει πρόσωπα και γεγονότα με μια θαυμασία ενάργεια και ακρίβεια. «Ο Μακρυγιάννης γράφει τρόπον τινά δια της σπάθης και ουχί δια της γραφίδος», σημειώνει ο Γιάννης Βλαχογιάννης, στον οποίον οφείλουμε την έκδοσι και τον σχολιασμό του έργου του μεγάλου αγωνιστού.

Όλο το έργο περιστρέφεται σταθερά γύρω από δύο πόλους: Πατρίδα και Θρησκεία. Δεν τα ξεχωρίζει ποτέ. Ελλάδα γι’ αυτόν σημαίνει Ορθοδοξία.

Σήμερα, που όλα περνούν από καινούρια κόσκινα, δεν βρέθηκε κανείς ν’ αμφισβητήση την ιστορική ή την λογοτεχνική αξία του έργου και το ηθικό του μεγαλείο. Και για μεν την φιλοπατρία τού Μακρυγιάννη ίσως σε πανηγυρικούς λόγους κάτι να ακούγεται πότε-πότε. Η θερμή πίστις του όμως, όχι μόνο συνήθως αποσιωπάται σκόπιμα, αλλά κάποτε και παρερμηνεύεται κακόβουλα. Και δεν είναι καθόλου ευοίωνο για την πρόοδο τουλάχιστον της ιστορικής έρευνας στον τόπο μας το ότι μερικοί «ιστορικοί», στρατευμένοι, τις οίδε, σε ποιες σκοπιμότητες, ισχυρίζονται ότι ο Μακρυγιάννης στα γεράματά του «τόριξε στην θρησκοληψία», ενώ από τις πρώτες σελίδες των Απομνημονευμάτων του τους διαψεύδει ο ίδιος.

Στις μέρες μας είμαστε μάρτυρες ενός εγκληματικού ξηλώματος των πάντων. Εκκλησία, πατρίδα, οικογένεια, παιδεία βάλλονται με όλα τα μέσα. Πολεμική που άρχισε από την εποχή του Μακρυγιάννη και συνεχίζεται πιο έντονη, πιο ύπουλη και πιο συστηματική σήμερα. Και μας βρίσκει δυστυχώς τους νεοέλληνες σε λήθαργο. Η ευμάρεια κι ο καταναλωτισμός μάς έχουν ναρκώσει. Κινδυνεύουμε να αποχρωματισθούμε εθνικά και θρησκευτικά. Έχουμε ανάγκη από εγρήγορσι και αναβαπτισμό στο ρωμαλέο πνεύμα του Μακρυγιάννη, προτού μαραθή κάθε ικμάδα ελληνικότητος, πριν νεκρωθούν τα αντανακλαστικά μας.

Σ’ αυτή την επείγουσα ανάγκη θέλει να διακονήση το μικρό τούτο τεύχος που περιέχει ελάχιστα αποσπάσματα από τον θησαυρό των Απομνημονευμάτων του

θρυλικού στρατηγού. Επιθυμία μας είναι ο προφητικός και αφυπνιστικός λόγος του Μακρυγιάννη να θίξη τις ευαίσθητες χορδές της ηρωικής ελληνικής ψυχής, να την βοηθήση να ξαναβρή την ταυτότητά της, και να βιώση δυναμικά σήμερα την ανεκτίμητη ελληνορθόδοξη παράδοσι.

Σε μια από τις πρώτες ήδη σελίδες των Απομνημονευμάτων του ο Μακρυγιάννης μάς παρουσιάζει ένα χαρακτηριστικό γεγονός των παιδικών του χρόνων. Γεγονός που εκφράζει εύγλωττα τους δύο πόλους, γύρω από τους οποίους, καθώς έχουμε πη, θα στραφή όλη του η ζωή: την ζωντανή πίστι του στον Θεό και την αγνή φιλοπατρία του.
Έγινα ως δακατέσσερων χρονών και πήγα εις έναν πατριώτην μου εις Ντεσφίναν... Στάθηκα με εκείνον μια ημέρα. Ήταν γιορτή και παγγύρι τ' Αγιαννιού. Πήγαμεν εις το παγγύρι· μόδωσε το ντουφέκι του να το βαστώ. Εγώ θέλησα να το ρίξω, ετζακίστη. Τότε μ' έπιασε σε όλον τον κόσμο ομπρός και με πέθανε εις το ξύλο. Δεν μ' έβλαβε το ξύλο τόσο, περισσότερον η ντροπή του κόσμου. Τότε όλοι τρώγαν και πίναν και εγώ έκλαιγα. Αυτό το παράπονο δεν ηύρα άλλον κριτή να το ειπώ να με δικιώση, έκρινα εύλογον να προστρέξω εις τον Άι-Γιάννη, ότι εις το σπίτι του μόγινε αυτείνη η ζημία και η ατιμία. Μπαίνω τη νύχτα μέσα εις την εκκλησιά του και κλειώ την πόρτα κι αρχινώ τα κλάματα με μεγάλες φωνές και μετάνοιες: «τ' είναι αυτό οπούγινε σε μέναν, γομάρι είμαι να με δέρνουν;». Και τον περικαλώ να μου δώση άρματα καλά κι ασημένια και δεκαπέντε πουγγιά χρήματα και εγώ θα του φκιάσω ένα μεγάλο καντήλι ασημένιον. Με τις πολλές φωνές κάμαμεν τις συμφωνίες με τον άγιον.

Πέρασαν χρόνια κι ο μικρός Μακρυγιάννης ανδρώθηκε και «έκανε κατάστασιν» (απέκτησε χρήματα), όμως δεν ξέχασε «τις συμφωνίες με τον αληθινόν φίλον του»: Τότε έφκιασα ντουφέκι ασημένιον, πιστιόλες κα άρματα και ένα καντήλι καλό. Και αρματωμένος καλά και συγυρισμένος το πήρα και πήγα εις τον προστάτην μου και ευεργέτην μου και αληθινόν φίλον, -τον Άι-Γιάννη, και σώζεται ως την σήμερον- έχω και τόνομά μου γραμμένο εις το καντήλι. Και τον προσκύνησα με δάκρυα από μέσα από τα σπλάχνα μου, ότι θυμήθηκα όλες μου τις ταλαιπωρίες οπού εδοκίμασα...

Η επανάστασις γρήγορα φούντωσε. Αλλά μετά τις πρώτες επιτυχίες, οι διχόνοιες και οι φατριασμοί εξασθένησαν τις ελληνικές δυνάμεις. Τότε ακριβώς επιτίθεται ο πανίσχυρος Ιμπραήμ κατά της Πελοποννήσου. Σ' αυτή την κρίσιμη ώρα ανατίθεται στον Μακρυγιάννη να τον αναχαιτίση. Ο τότε νεαρός οπλαρχηγός σχεδιάζει ν' αναμετρηθή με τον πολυάριθμο εχθρικό στρατό στο Νιόκαστρο της Πύλου. Ξέρει ότι τα φυσικά μέσα που διαθέτει δεν του φθάνουν για να νικήση. Αλλά ξέρει επίσης να αντλή την ακαταμάχητη υπερφυσική δύναμι από τα μυστήρια της Εκκλησίας

μας.
...Τα μεσάνυχτα περνώντα -αφηγείται- έστειλα και πήρα τον παπά και μας ξεμολόγησε και λειτούργησε και μεταλάβαμε...

Η κοινωνία του με τα μυστήρια της Εκκλησίας μας δεν ήταν κάτι περιστασιακό, το οποίο επέβαλε ο έσχατος κίνδυνος που διέτρεχε. Ήταν μια ζωντανή κοινωνία σ' όλη του τη ζωή. Στην εποχή μας που πολύ επιπόλαια αντιμετωπίζεται η αναγκαιότητα των μυστηρίων της Θ. Ευχαριστίας και μάλιστα της Εξομολογήσεως, είναι σημαντική η μαρτυρία μιας τόσο φωτισμένης προσωπικότητος σαν τον Μακρυγιάννη για την σχέσι ολόκληρης της οικογενείας του μ' έναν Πνευματικό.

... Έρχεται ο σεβάσμιος αγαθός Δεσπότης Μπουντουνίτζας (Μεδενίτσας) – έρχεται πάντοτες· με ξεμολογάει εμένα και την οικογένειά μου.

Μετά το Νιόκαστρο, όπου οι εσωτερικές συνθήκες ήταν για τον Μακρυγιάννη εξαιρετικά δύσκολες, θα χτυπήση τον Ιμπραήμ στους Μύλους του Ναυπλίου. Και εδώ, παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις, η πίστις του στον Θεό και η αγάπη του στην πατρίδα μεγαλούργησαν. Λίγο πριν από την θρυλική νίκη του, είχε μία αξιομνημόνευτη συνομιλία με τον γάλλο ναύαρχο Δεριγνύ.
Εκεί οπούφκιανα τις θέσεις εις τους Μύλους ήρθε ο Ντερνύς να με ιδή. Μου λέγει: «Τι κάνεις αυτού; Αυτές οι θέσεις είναι αδύνατες· τι πόλεμο θα κάνετε με τον Μπραΐμη, αυτού;». Του λέγω: «Είναι αδύνατες οι θέσεις και εμείς, όμως είναι δυνατός ο Θεός οπού μας προστατεύει· και θα δείξωμεν την τύχη μας σ' αυτές τις θέσεις τις αδύνατες· κι αν είμαστε ολίγοι εις το πλήθος του Μπραΐμη, παρηγοριόμαστε μ' έναν τρόπον, ότι η τύχη μάς έχει τους Έλληνες πάντοτε ολίγους. Ότι αρχή και τέλος, παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θερία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε· τρώνε από μας και μένει και μαγιά. Και οι ολίγοι αποφασίζουν να πεθάνουν· και όταν κάνουν αυτείνη την απόφασιν, λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδαίνουν. Η θέση οπού είμαστε σήμερα εδώ είναι τοιούτη· και θα ιδούμεν την τύχη μας οι αδύνατοι με τους δυνατούς». -«Τρεμπιέν», λέγει και αναχώρησε ο ναύαρχος.

Οι αγώνες τόσων ετών εκαρποφόρησαν. Υπάρχει τώρα λίγη ελεύθερη Ελλάδα... Απειλείται ωστόσο πάλι και από εσωτερικούς και από εξωτερικούς κινδύνους. Ο ήρωάς μας αγωνιά και αγωνίζεται καθώς βλέπει να κινδυνεύουν η Πατρίδα και η Ορθοδοξία.
...Όταν μου πειράζουν την πατρίδα και θρησκεία μου, θα μιλήσω, θα 'νεργήσω κι ό,τι θέλουν ας μου κάνουν...Κι αυτείνη η πατρίδα δεν λευτερώθη με παραμύθια, λευτερώθη μ' αίματα και θυσίες· κι από αυτά έγινε βασίλειον -κι όχι να βραβεύωνται ολοένα οι κόλακες, κι οι αγωνισταί ν' αδικιώνται. Ότι όταν

σκοτώνονταν οι αγωνισταί, αυτείνοι κοιμώνταν. Κι όσο αγαπώ την πατρίδα μου δεν αγαπώ άλλο τίποτας. Ναρθή ένας να μου ειπή ότι θα πάγη ομπρός η πατρίδα, στέργομαι να μου βγάλη και τα δυο μου μάτια. Ότι αν είμαι στραβός και η πατρίδα μου καλά, με θρέφει· αν είναι η πατρίδα μου αχαμνά, δέκα μάτια νάχω, στραβός θανά είμαι. Ότι σ' αυτείνη θα ζήσω, δεν έχω σκοπόν να πάγω αλλού.

Με την οξυδέρκεια που τον χαρακτηρίζει αντιλαμβάνεται από πολύ νωρίς, ποιοι είναι οι πραγματικοί εχθροί της φυλής μας. Πονάει πολύ βλέποντας τις ραδιουργίες των ευρωπαίων απεσταλμένων στα πολιτικά παρασκήνια της Ελλάδος. Αγανακτεί για τις ύπουλες επεμβάσεις τους στα ιερά και τα όσια του έθνους μας και για τον φατριασμό των πολιτικών δυνάμεων του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, που ήταν κι αυτός δικό τους έργο. Γίνεται εκτός εαυτού βλέποντας την ηθική διαφθορά των Ευρωπαίων να μολύνη την ελληνική οικογένεια, την ελληνική κοινωνία. Ο τρόπος του είναι οξύς. Η γλώσσα του σκληρή. Πολλές φορές φαίνεται καθαρά, πως θέλει να μιλήση με το σπαθί του, καθώς θα έλεγε ο Βλαχογιάννης.

Αφού ο Θεός τους λυπήθηκε και θέλει να τους αναστήση, οι άνθρωποι τους καταπολεμούν να τους φάνε, να τους χάσουνε, να τους σβήσουνε, να μην ξαναειπωθούν Έλληνες. Και τι σας έκαμεν αυτό το όνομα των Ελλήνων εσάς των γενναίων αντρών της Ευρώπης, εσάς των προκομμένων, εσάς των πλουσίων; Όλοι οι προκομμένοι άντρες των παλαιών Ελλήνων, οι γοναίγοι όλης της ανθρωπότης, ο Λυκούργος, ο Πλάτων, ο Σωκράτης, ο Αριστείδης, ο Θεμιστοκλής, ο Λεωνίδας, ο Θρασύβουλος, ο Δημοστένης και οι επίλοιποι πατέρες γενικώς της ανθρωπότης κόπιαζαν και βασανίζονταν νύχτα και ημέρα μ' αρετή, με ΄λικρίνειαν, με καθαρόν ενθουσιασμόν να φωτίσουνε την ανθρωπότη και να την αναστήσουν νάχη αρετή και φώτα και πατριωτισμόν... Αυτείνοι δεν τήραγαν να θησαυρίσουνε μάταια και προσωρινά, τήραγαν να φωτίσουν τον κόσμο με φώτα παντοτινά. Έντυναν τους ανθρώπους αρετή... και γένονταν δάσκαλοι της αλήθειας. Κάνουν και οι μαθηταί τους οι Ευρωπαίοι την ανταμοιβήν εις τους απογόνους εμάς – γύμναση της κακίας και παραλυσίας. Τέτοι' αρετή έχουν, τέτοια φώτα μας δίνουν. Μια χούφρα απόγονοι εκείνων των παλαιών Ελλήνων χωρίς ντουφέκια και πολεμοφόδια και τ' άλλα αναγκαία του πολέμου ξεσκεπάσαμεν την μάσκαρα του Γκραν Σινιόρε, του Σουλτάνου, οπούχε εις το πρόσωπόν του κι εσκίαζε εσέναν τον μεγάλο Ευρωπαίγον... Όταν ο φτωχός ο Έλληνας τον καταπολέμησε ξυπόλυτος και γυμνός, τότε πολέμαγε και μ' εσένα τον χριστιανόν, -με τις αντενέργειές σου, και τον δόλο σου και την απάτη σου κι εφόδιασμα τις πρώτες χρονιές των κάστρων. Αν δεν τα 'φόδιαζες εσύ ο Ευρωπαίγος, ήξερες που θα πηγαίναμεν μ' εκείνη την ορμή. Ύστερα μας γιομώσατε και φατρίες... πήρε ο καθείς σας το μερίδιόν του· και μας καταντήσετε μπαλλαρίνες σας· και μας λέτε ανάξιους της λευτεριάς μας ότι δεν

την αιστανόμαστε. Το παιδί όταν γεννιέται δεν γεννιέται με γνώση· οι προκομμένοι άνθρωποι το αναστήνουν και το προκόβουν. Τέτοια ηθική είχετε εσείς και προκοπή, τέτοιους καταντήσετε κι εμάς τους δυστυχείς.

Σαν γνήσιος εκφραστής των αισθημάτων του ελληνικού λαού ξέρει και το διακηρύττει ότι αυτός ο αγνός λαός αποστρέφεται τις ατιμίες των ηγετών «των μεγάλων δυνάμεων» και στηρίζεται με εμπιστοσύνη στην δικαιοσύνη του Θεού.
Όμως του κάκου κοπιάζετε. Αν δεν υπάρχη σ' εσάς αρετή, υπάρχει η δικαιοσύνη του μεγάλου Θεού, του αληθινού βασιλέα. Ότι εκείνου η δικαιοσύνη μάς έσωσε και θέλει μάς σώση· ότι όσα είπε αυτός είναι όλα αληθινά και δίκαια – και τα δικά σας ψέματα δολερά. Κι όλοι οι τίμιοι Έλληνες δεν θέλει κανένας ούτε να σας ακούση, ούτε να σας ιδή, ότι μας φαρμάκωσε η κακία σας, όχι των φιλανθρώπων υπηκόγωνέ σας, εσάς των ανθρωποφάγων οπ' ούλο ζωντανούς τρώτε τους ανθρώπους και 'περασπίζετε τους άτιμους και παραλυμένους· και καταντήσετε την κοινωνία παραλυσία…
Φοβερός λόγος το «όλοι οι τίμιοι Έλληνες». Ο Μακρυγιάννης χωρίς περιστροφές παρασημοφορεί με το παράσημο της ατιμίας όσους χωρίς εθνική αξιοπρέπεια ασπάζονται τα ξενόφερτα ευρωπαϊκά ήθη, που οδηγούν στην ηθική παραλυσία.

Δεν είναι όμως άδικος και φανατισμένος ο Στρατηγός. Ξέρει να διακρίνη και να ευγνωμονή με ειλικρίνεια αυτούς, που υπήρξαν «τίμιοι άντρες» και βοήθησαν την πατρίδα μας στα δύσκολα πρώτα βήματά της.

Τους έκανα ένα τραπέζι πολλά καλό… και είπα· «Από δικαιοσύνη διψάγει η πατρίδα και 'λικρίνεια· όποιοι την κυβερνούνε ο Θεός να τους φωτίση και να τους οδηγήση εις αυτό». Έπγε κι ο Ρουντχάρτης* διά 'μένα. Είναι η αλήθεια του Θεού, όσον καιρό κυβέρνησε αυτός μεγάλη δικαιοσύνη και 'λικρίνεια είδαμεν· και ξόδιαζε κι εξ ιδίων του πολλά. Αλλά την αρετή εις την Ελλάδα η 'διοτέλεια την κάνει κακία… κι έφυγε από την πατρίδα μας ο καλός κι αγαθός άνθρωπος· και εις τον δρόμον πέθανε από την πίκρα του. Ο Θεός να τόχη την ψυχή του αυτεινού του αγαθού ανθρώπου…

Και μη νομίση κανείς ότι το μαστίγωμα του Ευρωπαίου στηρίζεται σε αόριστους φόβους και φαντασιοπληξίες. Η συζήτησις του Μακρυγιάννη με τον γάλλο περιηγητή Μαλέρμπ αποκαλύπτει τις εχθρικές διαθέσεις των Δυτικών εναντίον της Ορθοδοξίας:
Του λέγω… μ' όλον τούτο τώρα, οπού ζούμεν όλοι οι τίμιοι Έλληνες ευχαριστούμεν τους Φιλέλληνας εις τον κόπον οπού έλαβαν διά να μας σκηματίσουν κι εμάς έθνος, οπού ήμαστε τόσους αιώνες σ' ενού λιονταριού τα νύχια. Μου λέγει, ένα θα σας βλάψη εσάς, το κεφάλαιον της θρησκείας, οπού αυτείνη η ιδέα είναι σ' εσάς πολύ τυπωμένη…
Και του απαντάει:

Χωρίς αρετή και θρησκεία δεν σκηματίζεται κοινωνία, ούτε βασίλειον. Και πράγμα τζιβαϊρικόν πολυτίμητο, οπού το βαστήξαμεν εις την τυραγνία του Τούρκου δεν το δίνομεν τώρα, ούτε το καταφρονούμεν οι Έλληνες... Και τι έχεις εσύ δια 'μένα τι δοξάζω εγώ; Και διατί να φροντίζω εγώ διά 'σένα τι δοξάζεις; Ο Θεός ας θεωρήση του κάθε ενού την γνώμη, είναι φροντίδα αυτεινού... κι όχι του λόγου σου να μου το ειπής· δεν σε ακούγω, αλλά και ο Θεός ο ιδικός σου να μου το ειπή δεν σαλεύει το μάτι μου...

Λίγο αργότερα αυτή η ύπουλη επίθεσις κατά της Ορθοδοξίας, έγινε προκλητική με την συνεργασία και μερικών δικών μας γραικύλων. Τότε είναι που ξεσπαθώνει. Ριζωμένος βαθειά στην ορθόδοξη πίστι μας με ιερό πάθος χτυπάει όλους αυτούς που μας έφεραν την ηθική παραλυσία και «οπού επεβαίνουν και εις την θρησκεία μας διά να μας φκειάσουνε του δό(γ)ματός τους από ολίγον κατ' ολίγον»:

Κι ό,τι οδηγίες έστελνε ο Φίλιππας, ο βασιλέας της Γαλλίας, και η κυβέρνησή του εκείνο γένονταν. Κι όλος ο αγώνας τους, τώρα οπού έλαβαν επιρροή και τα μέσα εδώ, είναι διά την θρησκείαν· σκολειά γαλλικά, μοναστήρια, εκκλησίες και πλήθος άλλα μέσα και κατήχησες εις τον κόσμο για να προβοδέψουν αυτό το έργο. Μάσαν κι όλους τους μπερμπάντες δικούς μας και ξένους κι αγωνίζονται σ' αυτό το αντικείμενο με μεγάλη προθυμία... Μεγάλε βασιλέα... Οι ψεύτες και οι κόλακες οπού σας κάνουν... και χάνετε την δικαιοσύνην σας... και δοξολογάτε τον διάβολον, αυτείνοι δεν πιστεύουν Θεόν. Δεν δουλεύουν διά την πατρίδα και θρησκεία αυτείνοι, δουλεύουν οι γενναίγοι άντρες και σκοτώνονται δι' αυτά... Όχι να κάθεσαι εσύ, ένας μεγάλος βασιλέας και να καταγένεσαι να αλλαξοπιστήσης μιαν χούφτα ανθρώπους, οπού ήταν τόσους αιώνες χαμένοι και σβυσμένοι από την κοινωνία. Εκείνος οπού τους κυρίεψε τους έκαιγε εις τους φούρνους, τους έκοβε γλώσσες, τους παλούκωνε ν' αλλάζουν την θρησκεία τους και δεν μπορούσε να κάμη τίποτας... Τώρα ο Θεός, ο δίκιος και παντοδύναμος, οπού ορίζει κι εσένα, ανάστησε αυτείνο το μικρό έθνος και θέλει να δοξάζεται απ' αυτό το μικρό ορθόδοξο έθνος ορθοδόξως και ανατολικώς...

Δεν διστάζει να τα βάλη και με τον ίδιο τον πρωθυπουργό της Ελλάδος, όταν υποπτεύεται πως συμπράττει στα ξένα σχέδια κατά της θρησκείας μας.
Μάθαινα από ανθρώπους τίμιους ότι η κατήχηση των ξένων εναντίον της θρησκείας μας προοδεύει. Τότε κάπνισαν τα μάτια μου... Πάγω εις τον Κωλέτη και του λέγω... «δεν μας αφήνεις πλέον ήσυχους να ζήσουμεν εδώ εις την ματοκυλισμένη μας πατρίδα με την θρησκεία μας, αλλά μας τζαλαπατάς και μας διαιρείς... Γνωρίζομεν τις ενέργειες τις μυστικές των ξένων οπού εργάζονται δια την θρησκεία μας -θρησκείαν δεν αλλάζομεν εμείς, ούτε την πουλούμεν».

Μια προφητική επικαιρότητα χαρακτηρίζει τις έντονες διαμαρτυρίες του

Μακρυγιάννη, για πολλά στραβά κι ανάποδα της εποχής του, που σήμερα θα τα λέγαμε ξεθεμέλιωμα της οικογενείας, βεβήλωσι του ιερού χώρου της παιδείας και εξαχρείωσι των ηθών κυρίως από τα μέσα μαζικής ψυχαγωγίας, που κατά κανόνα είναι διαβρωτικά, με ιδιαίτερες επιπτώσεις στην ευόλισθη νεολαία μας.

Το έθνος αφανίστη όλως διόλου και η θρησκεία-εκκλησία εις την πρωτεύουσα δεν είναι και μας γελάνε όλος ο κόσμος. Οι φατρίες σας, τόνα μέρος και τ' άλλο, θέλετε θέατρο· το φκιάσετε κι αυτό διά να μας μάθη την παραλυσία. Και δι' αυτό παίρνουν δυο αδέλφια δυο αδελφές. Ό,τι του λες – «η θρησκεία δεν είναι τίποτας!» Και τα παιδιά οπού τα στέλνουν να φωτιστούν γράμματα κι αρετή, από μέσα το κράτος κι απόξω, φωτίζονται την τραγουδική και ηθική του θεάτρου· και πουλάνε τα βιβλία τους οι μαθηταί να πάνε να ακούσουνε την Ρίτα Βάσσω, την τραγουδίστρια του θεάτρου· ότι παλαβώσανε οι γέροντες, όχι τα παιδάκια να μην πουλήσουνε τα βιβλία τους... Γι' αυτείνη την προκοπή σού στέλνει κάθε γονέας το παιδί του εις την πρωτεύουσα; Αυτά τα φώτα να γυμναστή;

Με την χαρακτηριστική του λακωνικότητα καταγγέλλει μια μεγάλη ιεροσυλία: Την διάλυσι και λεηλασία των μοναστηριών από τους Βαυαρούς. Φεύγοντας από την χώρα μας οι ανθέλληνες αυτοί φαίνεται πως μας άφησαν κάποιους διαδόχους για να ξεθεμελιώσουν ό,τι απέμεινε στα προπύργια αυτά όχι μόνο της πίστεως αλλά και της ελευθερίας, που την προσφορά τους και τις θυσίες τους για την Επανάστασι μόνο ανιστόρητοι ή δούλοι σε ξένα αφεντικά πολύ όψιμα σκέφθηκαν ν' αμφισβητήσουν. Θα τολμήσουν άραγε ν' αμφισβητήσουν και την ακόλουθη συντριπτική μαρτυρία του Μακρυγιάννη;

Αφάνισαν όλως διόλου τα μοναστήρια και οι καϊμένοι οι καλόγεροι, οπού αφανίστηκαν εις τον αγώνα, πεθαίνουν της πείνας μέσα στους δρόμους, οπού αυτά τα μοναστήρια ήταν τα πρώτα προπύργια της απανάστασής μας. Ότι εκεί ήταν και οι τζεμπιχανέδες μας (πυριτιδαποθήκες) κι όλα τα αναγκαία του πολέμου· οτ' ήταν παράμερον και μυστήριον από τους Τούρκους. Και θυσίασαν οι καϊμένοι οι καλόγεροι και σκοτώθηκαν οι περισσότεροι εις τον αγώνα. Και οι Μπαυαρέζοι παντήχαιναν, ότ' είναι οι Καπουτζίνοι της Ευρώπης, δεν ήξεραν ότ' είναι σεμνοί κι αγαθοί άνθρωποι και με τα έργα των χεριών τους απόχτησαν αυτά, αγωνίζοντας και δουλεύοντας τόσους αιώνες· και ζούσαν μαζί τους τόσοι φτωχοί κι έτρωγαν ψωμί... και χάλασαν (οι Μπαυαρέζοι) και ρήμαξαν όλους τους ναούς των μοναστηριών.

Κι όλα αυτά αποκτούν ιδιαίτερο κύρος γιατί δεν τα λέει ένας άκαπνος και καλοζωισμένος «τσιφλικάς», αλλά ένας πολεμιστής με επτά παράσημα – τραύματα στα πεδία των μαχών.
...Εγώ δεν ξέρω κολακείες και πάντοτες του είπα (του βασιλέως) την αλήθεια. Ό,τι

γράφω εδώ του το είπα και στοματικώς πολλάκις, ότι σ’ αυτείνη την πατρίδα οπού βασιλεύει αυτός, όσο να γένη έτοιμον το βασίλειον έλυωσαν λιοντάρια -εγώ ‘μπρος σ’ εκείνους είμ’ ένας ψύλλος. Όμως έκανα κι εγώ ό,τι μπορούσα. Είχα δύο ποδάρια, τζακίστη το ένα, είχα δύο χέρια, έχω ένα· την κοιλιά μου τρύπια, το κεφάλι με δύο τρύπες. Το λοιπόν αν θέλωμεν το λίγο να γένη μεγάλον, πρέπει να λατρεύωμεν Θεόν, ν’ αγαπάμε πατρίδα· νάχωμεν αρετή τα παιδιά μας να μαθαίνωμεν γράμματα κι ηθική.

Φαίνεται πως χάσαμε αυτό το κριτήριο που λέγεται ελληνορθόδοξο ήθος, γι’ αυτό και χτυπούν παράξενα στ’ αυτιά μας τα ταπεινά λόγια του Στρατηγού. Μέγας αυτός από τα πεδία των μαχών αναγνωρίζει στον εαυτό του την τελευταία θέσι. Ποθούσε και λαχταρούσε να δη όλους τους Έλληνες αδιακρίτως μονιασμένους στον αγώνα για την Ελλάδα και την θρησκεία της. Γι’ αυτό και συμβουλεύει με τον υπέροχο τρόπο του τονίζοντας:

Κι αφού ο Θεός θέλησε να κάμη νεκρανάστασιν εις την πατρίδα μου, να την λευτερώση από την τυραγνίαν των Τούρκων, αξίωσε κι εμένα να δουλέψω κατά δύναμι λιγώτερον από τον χερώτερον πατριώτη μου Έλληνα... όσοι αγνωνιστήκαμεν, αναλόγως ο καθείς, έχομεν να ζήσωμεν εδώ. Το λοιπόν δουλέψαμε όλοι μαζί να την φυλάμεν και όλοι μαζί και να μη λέγη ούτε ο δυνατός «εγώ», ούτε ο αδύνατος. Ξέρετε ποτε να λέγη ο καθείς «εγώ»; Όταν αγωνιστή μόνος του και φκιάση ή χαλάση, να λέγη «εγώ» όταν όμως αγωνίζωνται πολλοί και φκιάνουν τότε να λένε «εμείς». Είμαστε εις το «εμείς» κι όχι εις το «εγώ». Και εις το εξής να μάθωμεν γνώσι, αν θέλωμεν να φκιάσωμεν χωριόν, να ζήσωμεν όλοι μαζί. Έγραψα γυμνή την αλήθεια, να ιδούνε όλοι οι Έλληνες ν’ αγωνίζωνται διά την πατρίδα τους, διά την θρησκεία τους, να ιδούνε και τα παιδιά μου και να λένε· «έχομεν αγώνες πατρικούς, έχομεν θυσίες», αν είναι αγώνες και θυσίες. Και να μπαίνουν σε φιλοτιμίαν και να εργάζωνται εις το καλό της πατρίδας τους, της θρησκείας τους και της κοινωνίας. Ότι θα είναι καλά δικά τους.

Με το ψέμα και τον δόλο δεν συμβιβάστηκε ποτέ. Σ’ όλητ ου την ζωή μόχθησε για την αλήθεια. Για χάρι της ήταν έτοιμος να θυσιάση και την ζωή του.
... Ότι εις την αλήθειά μου πεθαίνω... Και διά να μιλώ την αλήθεια κατατρέχομαι κι από βασιλέα κι από προκομμένους. Θέλουν την αλήθεια κι όποιος την ειπή κιντυνεύεται. Αλήθεια, αλήθεια, πικριά οπού είσαι! Ούτε βασιλείς σε ζυγώνουν, ούτε οι προκομμένοι· μόνον ρωτούν διά σένα και ύστερα σε κατατρέχουν.

Στην υλιστική και εγωκεντρική εποχή μας θα φανή απίστευτο το ύψος της χριστιανικής αγάπης του Μακρυγιάννη που εγγίζει και πάλι στα όρια της θυσίας. Η αυταπάρνησις που εκφράζεται στο ακόλουθο απόσπασμα σπάνια συναντάται μέσα στην ιστορία. Μας συγκινεί και μας συγκλονίζει.

…Είχα κι ένα μήνα οπού άρχισα να παίρνω μιστόν του βαθμού μου, καθώς και οι άλλοι έπαιρνα τρακόσες εξήντα δραχμές. Είδα αυτό, και πέθαιναν οι άνθρωποι εις τα παλιοκλήσια, οπλαρχηγοί και άλλοι, κι από την πείνα κι από το κρύον, τότε στοχάστηκα: Οι αγωνισταί να πεθαίνουν της πείνας, κι εμείς να πλερωνώμαστε ολίγοι άνθρωποι; Εμείς οι ολίγοι φέραμε την λευτεριά; Να κόψωμεν κι εμείς τον μιστόν μας, είτε να πάρουν και οι αδελφοί μας συναγωνισταί! Ει δε ξίκι να γένη και σ’ εμάς! Τότε φκιάνω μιαν αναφορά και λέγω: «Επειδήτις όσοι αγωνίστηκαν πεθαίνουν από την πείνα και την ταλαιπωρίαν, καθώς και χήρες των σκοτωμένων και τα παιδιά τους, τον μισθόν οπού μου δίνετε διατάξετε να μου κοπή όλος και να τον δίνετε εις τους αγωνιστάς και χήρες κι αρφανά των σκοτωμένων…

Πρέπει να κλείσουμε την δειγματοληπτική αυτή παρουσίασι των απομνημονευμάτων του στρατηγού Μακρυγιάννη με το μνημειώδες κείμενο της διαθήκης του, που συντάχθηκε την νύκτα του κινήματος της 2ας προς 3η Σεπτεμβρίου 1843.

Στον Μακρυγιάννη οφείλεται εξ ολοκλήρου η διοργάνωσις του κινήματος αυτού, που συνετέλεσε στην ομαλοποίησι του ελευθέρου βίου και στην επιβολή του πρώτου ελληνικού συντάγματος, δηλαδή στην θεμελίωσι μιας ευνομούμενης δημοκρατικής πολιτείας χωρίς τις αυθαιρεσίες της κηδεμονευόμενης από τους Βαυαρούς μοναρχίας.

Το κίνημα όμως κινδύνεψε ν’ αποτύχη γιατί εν μέρει αποκαλύφθηκε. Το σπίτι του Στρατηγού το βράδυ εκείνο πολιορκείται από στρατιώτες (πεζούς και ιππείς). Η ζωή του για μια ακόμη φορά διατρέχει τον έσχατο κίνδυνο. Σ’ αυτή την σκοτεινή ώρα πέφτει στα γόνατα και ζητάει «φώτισιν και θάρρος». Σηκώνεται ενισχυμένος και μέσα σ’ εκείνη την αντάρα γράφει τη διαθήκη του, που είναι ένας εθνικοθρησκευτικός θούριος:

Εις δόξαν του δίκιου και μεγάλου Θεού.
Κύριε Παντοδύναμε! Εσύ, Κύριε, θα σώσης αυτό το αθώο έθνος. Είμαστε αμαρτωλοί, είσαι Θεός! Ελέησέ μας, φώτισέ μας και κίνησέ μας εναντίον του δόλου και της απάτης, της συστηματικής τυραγνίας της πατρίδος και της θρησκείας. Εις δόξαν Σου, Κύριε, σηκώνεται απόψε η σημαία της λευτεριάς αναντίον της τυραγνίας! Πατριώτες! Πεθαίνω διά την πατρίδα. Στέκω εις τον όρκον μου τον πρώτον. Δεν μπορώ, πατρίδα, να σε βλέπω τοιούτως και των σκοτωμένων τα παιδιά και οι γριγιές να διακονεύουν και τις νιες να τις βιάζουν διά κομμάτι ψωμί εις την τιμή τους οι απατεώνες της πατρίδος. Γιομάτες οι φυλακές από αγωνιστές και στα σοκάκια σου διακονεύουν αυτείνοι οι αγωνισταί, οπού χύσανε το αίμα τους διά να ξαναειπωθή «πατρίδα Ελλάς». Είτε ελευτερία κατά τους αγώνες μας και θυσίες μας, είτε θάνατος σ’ εμάς! Πεθαίνω εγώ πρώτος

απόψε. Έχετε γεια, πατριώτες, και εις την άλλην ζωήν σμίγομεν, εκεί οπούναι και οι άλλοι συναγωνισταί μας, εις τον κόρφον του αληθινού Βασιλέως, του μεγάλου Θεού, του αληθινού.

Πατρίδα, σ’ αφήνω ανήλικα παιδιά και γυναίκα, αν τ’ αφήσουνε ζωντανά, τ’ αφήνω εις την προστασίαν σου. Κοίταξε ότ’ είναι παιδιά του τίμιου αγωνιστή Μακρυγιάννη. Ποτές αυτός δεν σε ψύχρανε εις τα δεινά σου και τώρα πρόθυμος να πεθάνη διά σένα για να σε ιδούνε τα παιδιά του ελεύτερη Ελλάδα κι όχι παλιόψαθα της τυραγνίας και των κολάκων της. Διά τα παιδιά μου αφήνω κηδεμόνες τον κύριον Μιχαήλ Σκινά, Μελά, Δόσιον, Καλλεφουρνά, γυναικάδελφόν μου Σκουζέ και την γυναίκα μου. Και νάκολουθήσετε κατά την παλιά μου διαθήκη ό,τι διαλαμβάνει· κι αν αμελήσετε εις την άλλη ζωήν θα μου δώσετε λόγον. Βιαστικός γράφω με την σημαία μου στο χέρι. Έχετε γεια όλοι και την τυραγνία να μην την αφήσετε να φωλιάση εις την πατρίδα, να μην ντροπιάσετε τόσα αίματα οπού χύθηκαν.

1843 Σεπτεμβρίου 3**
μακριγιανις.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ
ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ 2009